כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת עקב ■ שבת מברכים ■ כ' מנחם-אב ה'תשע"ב ■ 08.08.2012 ■ גליון מס' 185

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ובתים טובים תבנה

כבר בכניסה הראשונה לארץ הבטיח הקב"ה ברכה כשאמר לאברהם אבינו: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"...

המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ

שאלה: יש לי חבר באוסטרליה שחולה כבר זמן רב. מדי פעם אני מתקשר אליו לדרוש בשלומו. האם על ידי כך אני מקיים את מצוות 'ביקור חולים'?...

המשך בעמ' 9

סיפור לשבת

"הוא הגדול מכולם"

לעת זקנתו, פעל הראי"ה שתתאפשר עלייתו לארץ, לו ולמשפחתו - בתו, חתנו ובנם הקטן יוסף שלום אלישיב - הגרי"ש זצ"ל....

המשך בעמ' 4

שביבים

- ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם
- ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה
- "מה לך וישיבה של מעלה?"
- השאלות של עימאד אלדין אדיב
- בראי עצמם

המשך בעמ' 9

שבת וינפש

/ הרב שמואל ברוך גנוט

(דיני שבת בבתי הארחה ונופש)

א) הדברים הבאים שלפניכם נוגעים לכל משפחה המתארחת בשבתות במקומות נופש. ראשית, נדגיש ברורות, שהנשים המדליקות נרות שבת ב"לובי" המלון או בית הארחה, ב"פינת הדלקת נרות שבת" שבית המלון הכין, אינן נוהגות כהלכה. שהרי את נרות שבת צריך להדליק בחדר בו אנו אוכלים ואנו נהנים מאור הנרות, או בחדרים בהם אנו שוהים וישנים, ואז אנו נהנים מהנרות, בכך שאנו יכולים לנוע בחדר ולהתארגן בו, ולא ליפול בחושך ולהיתקל בחפצים שונים. לאחר הקדמה זאת, הבה ונקרא את דברי ה"שמירת שבת כהלכתה", הכותב כך: משפחה השוהה בבית מלון בשבת קודש ואוכלים הם את סעודות השבת בחדר האוכל המשותף, המנהג הוא שכל אשה מדליקה נרות בברכה בחדר האוכל המשותף, ועליה להדליק את הנרות בקרבת מקום לשולחן האוכל שלהם ולא תדליקם בפינה מרוחקת (ואולם יש לכך היתרי זכות במקרים מסוימים, להדליק נרות גם בפינה מרוחקת בחדר האוכל, ראו שמירת שבת כהלכתה פרק מ"ה הערה מ"ד). ואולם, הטוב ביותר הוא שאשה אחת תדליק נרות בחדר האוכל, ואילו כל הנשים האחרות תדלקנה נרות בחדר בו שוהים בני המשפחה, וצריך שהנרות יהיו גדולים, כאלו שידלקו גם בשעה שנשוב אל החדר ונוכל ליהנות מהם בכך שיסייעו הם לנו להתארגן לשינה וכדומה, או שנהנה מהנרות לפני שנצא לחדר האוכל לסעוד את סעודת השבת. בספר "שבות יצחק" כותב בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שהטוב ביותר הוא שהנשים תדלקנה נרות בחדר האוכל בלי ברכה ותדלקנה שוב נרות בחדר בו הם שוהים, והפעם עם ברכה, ותכוונה הנשים שהברכה חלה גם על ההדלקה שהדליקו בחדר האוכל, וצריך שאשה אחת תדליק נרות בברכה בחדר האוכל.

ובבתי הארחה בהם לא מרשים להדליק נרות בחדרים ומאפשרים להדליק נרות רק בלובי, או בפינה מרוחקת בחדר האוכל, בו הנרות אינם משפיעים באורם על מיקומנו בסעודה, אזי מכיוון שבהדלקה שכזו לא יוצאים ידי חובת הדלקת נרות שבת וגם הברכה תהיה לבטלה, לכן מציע לנו בקונטרס "תורת בני משה" בשם שו"ת רבבות אפרים (וכך נהג הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל) שבמקרה כזה ידליקו נרות בלובי או במקום בו מדליקים נרות, ויכוונו בברכתן על הדלקת האור החשמל שהשאירו בחדר, ממנו ייהנו במהלך ליל השבת.

ב) בבתי מלון רבים, גם כאלו הנחשבים כשרים למהדרין מן המהדרין, נכשלים יהודים טובים ויקרים באיסורי "אמירה לנכרי", כאשר המלצרים הגויים מחללים שבת בעבור האורח, בלי שום היתר הלכתי לכך. העיד בפני ת"ח שראה כיצד יהודי בן תורה ניגש לאחד המלצרים ואומר לו שהתה שהוכן לשבת נגמר. ניגש המלצר הנכרי למיחם המים הרותחים, לקח שקית תה, הניח כוס מתחת המיחם והכין ליהודי כוס תה מהביל. אותו ת"ח סובר שהכנת כוס תה בשבת בצורה כזאת היא איסור מן התורה של "מבשל", והגו עשה את הפעולה הזאת רק בעבורו, כך שהיהודי עבר על איסור אמירה לנכרי, ובוודאי לא בצורה של "מהדרין". ההסתייעות במלצרים ועובדים נוכרים בבתי מלון אסורה בהרבה מאד מקרים, כשהנכרים עושים מלאכות מהתורה בשבת רק בעבורנו, וצריך הרבה זהירות בכל בקשה מהם, הגובלת בחילול שבת.

ג) בבית מלון שדלתות חדריו נפתחות בכרטיס מגנטי, אסור כמובן לפותחן על ידי הכרטיס, כיוון שהעברת הכרטיס סוגרת מעגל חשמלי הקורא את הכרטיס ומפעיל את מנגנון פתיחת הדלת. לכן כבר ביום שישי צריך לוודא שהדלת תיפתח על ידי מפתח וכדומה. ואסור לומר לגוי לפתוח

בעבור היהודים את הדלת עם הכרטיס המגנטי, כי יש בדבר "אמירה לנכרי" בדבר שהוא חשש איסור מהתורה, ורק אם הדלת תיפתח לצורך חולה (אף שאין בו סכנה) או תינוק וילד קטן שצריך להכניסם לחדר, מותר לומר לגוי לפתוח את הדלת (וראו פרטים נוספים בעניין בספר "אורחות שבת" פכ"ו מ"ח). אם וכאשר שכחו לדאוג לעניין ונותרו בחדר שאי אפשר לסוגרו בלי כרטיס מגנטי, צריך להישאר בחדר כל השבת ולא לצאת ממנו (ספר אורחות שבת, שם).

ד) ישנם בתי הארחה ונופש שתאורת החדר ומיזוג האוויר מופעלים על ידי חיישן המזהה את כניסת האדם לחדר ויש בכך בעיות הלכתיות של חילול שבת. (בספר "אורחות שבת" מציינים שישנם בתי מלון שמערכות החשמל ומיזוג האוויר מופעלות אוטומטית על ידי הנחת הכרטיס המגנטי בתוך המתקן, והעצה בזה היא להניח את אחד מ-2 הכרטיסים שהמלון מספק, בתוך החריץ, למשך כל השבת). ישנם בתי הארחה ונופש שבשעה שפותחים את חלון החדר או הדלת למרפסת, מפסיק המזגן לפעול, וכשסוגרים את החלון או את הדלת- שב המזגן לפעול, ויש להיזהר בדבר.

בספר "אורחות שבת" נכתב שישנם חילוקי דינים רבים בעניין "עירובי חצרות" בבתי מלון וברוב המקרים צריכים אורחי המלון לעשות "עירוב חצרות", בכדי שיוכלו לטלטל בתוך בית המלון בעצמו. אם מתארח במלון גם נכרי או ישראל מומר, אי אפשר לעשות "עירוב חצרות" עד שישכרו מאותו גוי או חילוני מחלל שבת את רשותו-חדרו, או שישכרו מהפקיד הממונה במלון את רשויותיהם של כל אלו הנמצאים במלון.

ה) ונשים לב בס"ד להלכות שבת נוספות, המצויות בנופש ואירוח וכדומה: מותר ללכת על דשא ועשבים, בין לחים ובין יבשים, אך אסור לרוץ מעליהם, כיוון שתלישת העשבים במקרה שכזה היא כ"פסיק רישיה" כמבואר בפוסקים (בשו"ע סימן של"ו), וכשהעשבים גבוהים- מותר ללכת עליהם לאט ובזהירות שלא ייתלשו. מותר גם לשכב או לשבת על הדשא בעדינות או לפרוס מחצלת או שמיכה ולשבת עליה, (כמבואר ב"משנה ברורה" שם). ומותר להעביר עגלת ילדים על גבי עשבים. כאשר שכבנו או ישבנו על הדשא והעשבים נכרכו על בגדינו- אסור להסירם, כי העשבים הללו מוקצה (עי' משנה ברורה של"ו סקכ"ד וס' מנוח"א).

אסור לעלות על עצים או על ערסל התלוי בעץ, ואם הערסל מחובר למסמר המחובר לעץ- מותר לעלות עליו (שו"ע ומשנ"ב של"ו י"ג). ואם התעופף כדור ונתלה על העץ, אסור להורידו מהעץ (שם). שמשיות הפרוסות כאהל על שולחנות מרפסות בתי הנופש, אין לפותחם בשבת, ואם השמשייה פתוחה, אין לטלטלה ממקום למקום (עי' שו"ע שט"ז וביאה"ל שם ד"ה טפח וס' מנוח"א). אסור להיכנס לג'קוזי, משום איסור רחיצה במים חמים בשבת (שו"ע שכ"ו א') ואסור להיכנס לסאונה יבשה או רטובה, כי אסור להיכנס בשבת למקום המיועד להזיע (שו"ע שכ"ו סי"ב). הגר"מ גרוס כותב בספרו "מנוחת אמת" שמותר לטבול בשבת- לצורך טבילה במקווה- בבריכת גופרית ובריכות מינרלים, למרות שבדרך כלל שוהים בהם לצרכי רפואה. כי מוכח מטבילתו המהירה שכוונתו לטבילת טהרה לכבוד תפילת השבת, ולא לצרכי רפואה. וכן מטין בשם רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זללה"ה.

פרשת עקב

ובתים טובים תבנה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כבר בכניסה הראשונה לארץ הבטיח הקב"ה ברכה כשאמר לאברהם אבינו: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", ועל כך נאמר לו: "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה". גם בפרשתנו מפרטת התורה את מעלותיה של הארץ את מעלותיה הגשמיות וגם את מעלותיה הרוחניות. מעלותיה הגשמיות כפי שהתורה מתארת: "כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר. ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש. ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה, ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת" (דברים ח, ז-ט). ועל כך מוסיפה התורה גם את מעלותיה הרוחנית: "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (שם יא יב). ודווקא שבחה של ארץ ישראל טומנת בחובה גם סכנות שמפניהן מזהירה התורה ככתוב: "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה - ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך" (שם ח יב-יד). באשר כל חברת שפע מלווה בפיתויים, ולכן אפשר להבין שבולמוס האכילה והשביעה, ריבוי הנכסים וההון, כל אלו עלולים להביא את האדם לזחיחות הדעת עד כדי שכחת הבורא כמו שאמר שלמה (משלי ל ט): "פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה'", אבל בתוך הדברים העלולים להביא את האדם לשכחת ה' מציינת התורה גם את העובדה "ובתים טובים תבנה וישבת", ולכאורה תמוה הוא מה סכנה יש בבניית בתים טובים וכיצד הם מביאים לשכחת ה'?

ה"כלי יקר" בפירושו לתורה מסביר שהסכנה של ברכת הארץ אינה בשפע עצמו אלא ברדיפה אחר המותרות, והוא מדייק זאת מהכתוב: "פן תאכל" -אחר- "ושבעת", שהכוונה היא שלאחר שכבר תשבע עוד תבקש אכילה. ולאחר שיש לכם דירה מרווחת די צורכך לדור בה, לא תסתפק במוכרחות אלא תבנה בתים נוספים ללא צורך, ולשיטתו צריך להסביר גם את המשך הכתוב, שלאחר שתהיה מסודר מבחינה כלכלית, עדיין לא תהיה שמח בחלקך אלא תבקש להרבות כסף וזהב הרבה יותר ממה שאתה זקוק, ואז המרוץ אחר העושר והמותרות עלול להביא את האדם לרום הלב ולתחושת כוחי ועוצם ידי, המביאה לבסוף לשכחת ה'. אלא שעדיין הביטוי "בתים טובים" אומר דרשני, אדרבא שבח הוא לאדם לומר עליו שהוא בא מ"בית

טוב", ואם כך מה לבית הטוב ולהתרופפות האמונה? ואולי רמז רומזת לנו התורה ש"בית טוב" גם מבחינה ערכית כשלעצמה אינו עדיין ערובה בטוחה לעתיד האמונה, כבר ראינו ישובים שהקפידו להקימם על טהרת הקודש, שתושביה נבחרו במסננת של ועדת קבלה, וכל הסלקציה הזו לא מנעה תופעות של פריקת עול והפנית עורף לדרך אבות מצד דור ההמשך. כי לפעמים דווקא הבית הטוב והסביבה הטובה הם המביאים לחיחות הדעת אצל ההורים המרגישים עצמם משוחררים מאחריות אישית לטיפול בחינוך ילדיהם, מפני שהם סומכים על מוסד הלימודים או חברת הילדים ובעיקר על הסביבה הטובה בה הם חיים, ומפני זה הם משחררים את עצמם ממעקב ואחריות למצב ילדיהם. על זה באה התורה ומזהירה: גם אם בנית בית טוב בסביבה טובה, אבל תשומת הלב שלך לא יופנה לעיצוב הפנימי של הבית בתכנים וערכים, בשימת לב מתמדת למצב הילדים, במעקב צמוד אחר התפתחותם, ללוות אותם בלבטיהם ומצוקותיהם, ובעיקר להיות מעודכן במצבם החינוכי. ואם תחת זאת להוטים ההורים אחר נהנתנות חומרית ("תאכל ושבעת"), ועסוקים מבוקר ועד ערב להרבות נכסים ("ובקרך וצאנך ירביון"), ולהגדיל את הונם ("וכסף וזהב ירבה לך"), אם כזוהי תהיה תרבות הבית כי אז גם מבתים טובים יכולים להגיע לשכחת ה'.

וישנו עוד פגם נוסף בבניית "בתים טובים" במובן של בניני פאר, שההשקעה הזו היא לחובתו של האדם כמו שמובא בירושלמי (סוף מסכת פאה) שמספר על חכמים שטיילו ליד בית כנסת בלוד, ואחד מהם התפאר: כמה ממון שקעו אבותי כאן עד שבנו בית כנסת זה לתפארת, אמרו לו: כמה נפשות שקעו אבותיך כאן, לא היו (במקום זאת) בני אדם שיעסקו בתורה שהיו זקוקים לכסף זה. לכן אדם שזכה לעשירות צריך לדעת איך להשקיע את כספו בחכמה ובדרך נכונה.

ואספת דגנך

בפרשה השנייה של קריאת שמע כתוב בתורה "ואספת דגנך", מהי כוונת התורה באמירה הזו? האם יש כאן הנחיה מעשית שכך צריך לנהוג, או שיש כאן רק ציון עובדת חיים שהיא לאו דווקא אידיאלית? בענין הזה נחלקו (ברכות לה ב) רבי ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי. רבי ישמעאל רואה בכתוב הנחיה לדרך חיים המשלימה לכתוב אחר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, והגית בו יומם ולילה", שממנו לכאורה משמע שעל האדם לעסוק בלימוד תורה בלבד, וכדי שלא נטעה לומר ש"לא ימוש" הוא ככתבו, אומרת לנו התורה: "ואספת דגנך" - "הנהג בהם מנהג דרך ארץ". ואילו לרשב"י הכתוב: "ואספת דגנך" הוא קביעת עובדה למצב שאינו אידיאלי, "בזמן שישראל אינם עושין רצונו של מקום". ועל דברי רבי ישמעאל שואל רשב"י: "אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה?!". לפי דברי רשב"י משמע שעל האדם לכתחילה במצב האידיאלי להקדיש את כל זמנו רק ללימוד תורה, ולכאורה דעתו זו סותרת את אשר מובא בשמו (מנחות צט ב): ש"אפילו לא קרא אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש". שמדבריו משמע שלא זו בלבד שאין האדם חייב ללמוד כל היום כולו, אלא שהוא מקיים את הכתוב: "והגית בו יומם ולילה" גם במינימום של אמירת מעט דברי תורה בבוקר ומעט בערב. (אמנם המינימום הזה אינו אידיאלי, על כן אמרו שם בגמרא ש"דבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ", ופרש"י: "שלא יאמר בקריאת שמע סגי (מספיק), ולא ירגיל בניו לתלמוד תורה"). ולכאורה יש כאן שתי דעות הפוכות של רשב"י?

אחת האפשרויות ליישב את הסתירה שבדברי רשב"י היא לומר: שדעה אחת נאמרה על ידי רשב"י בתחילה ולבסוף חזר בו, וסדר הדברים הוא כך: בתחילה (במסכת ברכות) היתה דעתו של רשב"י שעל האדם להקדיש את כל זמנו ללמוד תורה בלבד, ובדעתו זו הוא החזיק גם לאחר שיצא בפעם הראשונה מן המערה (שבת לג ב) ולכן כאשר ראה בני אדם חורשים וזורעים, הטיח בהם: "מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה", ורשב"י שם אינו מסתפק באמירה זו בלבד אלא עבר לתגובה מעשית "כל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף". ועל תגובתו זו של רשב"י אמרה להם בת?קול מן השמים: "להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם!". ואז חזרו לשבת במערה שנים עשר חודש, ואחרי שנה של ישיבה שנייה במערה, כפי הנראה שם במערה נתגבשה ברשב"י דעה חדשה, שאנו רואים אותה כבר בהתנהלות החדשה שלו מיד לאחר צאתו השנייה מהמערה, כפי שמסופר שם, שעל כל מקרה שהיה רבי אליעזר בנו מכה היה רשב"י מרפא, הבן הצעיר עדיין ממשיך בדרכם הישנה ואילו רשב"י בינתיים התמתן ומלמד זכות על המוני העם ומגלה לבנו את שיטתו החדשה: "די לו לעולם אני ואתה". כלומר אין פתרונות של בבת אחת לתיקון העולם, אלא צריך להתחיל במעגל פנימי מצומצם של לומדי תורה המקדישים את כל זמנם ללימודה והפצתה, ולאט לאט להרחיב את המעגל, להגדיל את השורות, ובמתינות ובהדרגה לרומם את החברה לרמה רוחנית גבוהה יותר. ואולי בשלב הזה נאמרה דעתו החדשה של רשב"י: "שאפילו לא קרא אדם קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש".

סיפור לשבת

"הוא הגדול מכולם"

{ההכרות בין משפחת אלישיב לבין הראי"ה קוק התחילה כבר אצל הסבא, הגאון המקובל ר' שלמה עלישוב בעל ה'לשם שבו ואחלמה'.

רבי שלמה עלישוב, מגזע האר"י הקדוש, למד בישיבת טלז ולאחר שרכש בקיאות וחריפות בספרות התלמוד, בבלי וירושלמי, וספרי ההלכה הראשונים והאחרונים, התחיל קובע עתים בלילה לתורת חכמת הנסתר ובמשך הזמן היה לאחד מגדולי מסביריה של קבלת האר"י. בהיותו בעיר שוול התוודע לראי"ה, אשר באותה שעה שימש כרב בזוימל, ומעת לעת נפגשו והיו רגילים להיות נעורים כל הלילה ולעסוק בכתבי האר"י.}

עליית הגרי"ש בעזרת הראי"ה

לעת זקנתו, פעל הראי"ה שתתאפשר עלייתו לארץ, לו ולמשפחתו - בתו, חתנו ובנם הקטן יוסף שלום אלישיב - הגרי"ש זצ"ל.

במכתב שכתב בעל ה'לשם' לראי"ה בשנת תרפ"ב, הוא מבקש:

"...אמנם ידידי, הנה חתני הרב הגאון מורנו הרב אברהם שליט"א, אשר הוא משתמש פה זה איזה שנים בכתר הרבנות בתוך שאר הרבנים המובהקים דפה, וזה ערך ט"ו שנה אשר כבוד גאונו שליט"א היה מכיר לו היטיב ע"י שהיה עמו איזה פעמים בדובלין הסמוך לריגא על הרחצה בים, והוא מוסמך מכבודו. והנה קשה לי מאוד להפרד ממנו, ולזאת בבקשתי הוא לשלוח נא ונא היתר כניסה גם אליו, הוא עתה בן חמישים שנה, בתי היא בת מ"ח שנה, שמה הוא חיה מושא, **ולהם בן יחיד שמו הוא יוסף שלום**. ואני מבקש מכבודו היתר כניסה עבורם ג"כ".

במידה רבה, העלאתם ארצה הצילה אותם מהפוגרומים הנוראים שהיו באותה תקופה בהומל, מקום מגורם. כך עולה גם ממכתב שקיבל הראי"ה באותם ימים מרבי יצחק אלישיב זצ"ל, בנו של בעל ה'לשם', ובו כתוב כך:

"אנא בשם ולמַען השם להשתַדל בזה במהרה - כי עוד מעט כבַר כָּלה הקַיץ והחורף ממַשמש - והצָרות רודפים והרוחות סוערים והחזיונות הומים רח"ל - ומי יודע יומו של מָחר - והנסיונות הורגו שלא לחַכות וכל המַקדים מוּקדם למנוּחה ושָלוה".

ואכן, כשהראו פעם לגרי"ש את האגרת של סבו בעל ה'לשם' אל הראי"ה, חייך ואמר (בתרגום לעברית): "בזכותו של הרב (כך מכנה הגרי"ש את הראי"ה) זכינו להגיע לארץ ישראל ולהינצל מהרציחות שהיו באותה תקופה ברוסיה".

האדרת של הרב קוק

לאחר שעלה בעל ה'לשם' ארצה, היה נפגש פעמים רבות עם הראי"ה, והיו השניים לומדים ביחד קבלה.

על הביקורים ההדדיים ביניהם, מספר ר' יצחק אריאלי זצ"ל[1]:

בהזדמנות ליויתי את הרב (קוק) לבית הרב אלישיב (בעל ה'לשם'), וכשהרב הופיע שם כיבדו הרב אלישיב שהרב יישב על מקומו. הרב סירב. אמר לו הרב אלישיב: כהן ונזיר. הסכים הרב וישב. הראה לו גליונות דפוס מספר 'לשם' ח"ג. התחילו להתפלפל בהערות של הרב.

ושמעתי כשבא הרב אלישיב לביקור בבית הרב, זה היה בחורף, וכשהרב ראה שאין לו לבוש חם הוציא האדרת שיער שלו והלבישו ונתן לו במתנה. הרב הכירו עוד מימי צעירותו ונסע אליו לעיר שעוול, וכשבא ספרו ליד הרב, אמר שהבית נתמלא אורה. כשנפטר שמעתי מפי הרב בהספדו, שאילו זכינו היינו רואים עמודא דנהורא. ואמנם יש כאלה שלווהו לבית הקברות שראו עמוד אור בעת שהוכנס לקבר.

ברבות הימים עבר מעיל- האדרת בירושה לנכדו - הגרי"ש, ומאז נוהג היה הגרי"ש בימות החורף להתעטף במעיל קדוש זה[2].

קשר אישי עם הראי"ה

סיפר הגרי"ש אלישיב לת"ח אחד[3], שבצעירותו זכה לקשר אישי עם הרב קוק, והיה זה בנושאים הלכתיים בהם עסק בימי בחרותו. וכך זכה להיפגש עמו מספר פעמים.

ופעם אחת כשחזר הראי"ה מתפילה בכותל המערבי, הצטרף הגרי"ש לחבורת מלוויו של הראי"ה, וצעד עמו לביתו.

מתוך הכרותו של הראי"ה את אופיו הנעלה של הגרי"ש ועמידתו על שקידתו המיוחדת בתורה, דאג לשדכו לבתו של מקורבו הצדיק ר' אריה לוין זצ"ל.

השידוך והחתונה

לסיפור השידוך (שהיה בחורף שנת תרפ"ט) יש שתי גרסאות, אך בשתיהן מוסכם שהראי"ה היה זה שהכריע את קיום השידוך.

להלן שתי הגרסאות:

1 - עטורי כהנים גליון 239 אלול תשסד עמ' 24 אות טז.

2 - ע"פ עדויות יודעי דבר, מובא גם בספר 'השקדן'.

3 - הרב שמואל ש'.

המשך בעמוד הבא...

א. כשהגיעה העת ובתו של ר' אריה לוין זצ"ל הגיעה לפרקה, חיפש האב אחר חתן ראוי, תלמיד חכם ובר אוריין, וחשב לפנות לבחור יוסף שלום אלישיב שהיה נודע כעילוי שקדן בירושלים. ר' אריה לוין הכירו אישית, מביקוריו אצל רבו בעל ה'לשם', סבו של הבחור. פנה ר' אריה לר' אברהם אלישיב, האבא, והציע את בתו לבנו. אמר לו ר' אברהם שיפנה לבנו ויחזירו למשפחת לוין תשובה בהקדם.

שמח ר' אריה בליבו. המתין יום יומיים, חודש ואף יותר, אך לא הגיעה כל תשובה. לאחר כחצי שנה של המתנה, נואש ר' אריה מלחכות. גם בגלל שבאותה תקופה חלתה בתו במחלת הטיפוס, וחשב ר' אריה שאולי זוהי הסיבה לעיכוב בתשובה.

(יש מבני המשפחה המספרים שהגרי"ש חיכה להצעות מסוג אחר, ויש שטוענים שבאותה תקופה הוא עדיין לא רצה להינשא).

היה זה בימי חג הפסח, ור' אריה כהרגלו ניגש להקביל את פני רבו הראי"ה ברגל. ובערב שביעי של פסח נכנס לביתו של הראי"ה זצ"ל, ומיד ראה הראי"ה שפניו של ר' אריה אינם כתמול שלשום, ושאלו לסיבת הדבר.

בצערו גולל ר' אריה את כל ענין השידוך לפני הראי"ה. מיד פנה אליו הראי"ה ואמר: תאמר להם שה'וואט' אצלנו בבית במוצאי החג. הלך ר' אריה ולא ידע מה לעשות... כשלעצמו התבייש לדפוק על דלתה של משפחת אלישיב, אך חזקה עליו מצוות רבו, וכך עשה. בהגיעו סמוך לביתם, מיד ראוהו והזמינוהו פנימה. לאחר שאילת שלומו, שאל ר' אברהם אלישיב לפשר בואו. סיפר ר' אריה את הקורות אותו. מיד ענה ואמר ר' אברהם: מסכים אני לשידוך, אך נשאל את פי הנער לרצונו. לאחר בירור קצר[4], הסכים יוסף שלום הצעיר לשידוך.

אך עתה נתקלו הם בבעיה, שהרי הלכה היא, שחתן יראה את כלתו לפני הנישואין, וכאן אפילו זה לא היה. פתרון לדבר הציע החתן הטרי בעצמו, שלאחר תפילת שחרית בבוקרו של חג, לאחר שכל קהל המתפללים יתפזר לביתו, ימתין הוא בביהמ"ד והיא אף תבוא לשם. וכך היה: לאחר התפילה נשאר העלם לבדו ללמוד. ולפתע שמע את וילון המחיצה נפתח, ראו אחד את השני לרגע, ותיכף שוב נסגר הווילון. ובאותו מוצאי החג, קולות השמחה והששון יצאו מבית מרן הרב באירוסי השניים.

ב. יש שמספרים שדווקא ר' אריה לוין הוא זה שהתלבט בקשר לשידוך, משום שחשש שהגרי"ש יהיה כל כך שקוע בתורה ושמא לא יעניק מספיק יחס לאשתו. וכלפי חששותיו אלה אמר לו הראי"ה: כזה חתן לא תשיג בשום מקום.

לפי גירסא דומה, בתו של ר' אריה לא רצתה להינשא, או משום שהגרי"ש מיעט בדיבור במהלך הפגישות, או בגלל מהירות הענין בו רצו לקיים את התנאים.

הרב אריה לוין הי"ו, הקרוי על שם סבו הצדיק, מוסר גירסא דומה לסיפור[5]:

"באחת הפעמים שהגיע סבי לרב קוק, הוא הציע לו שידוך לבתו, אך ר' אריה לא שש כל כך להיענות להצעה זו.

בהגיע ליל שבת, עברו כל הבאים לפני הרב קוק כדי לאחל לו 'שבת שלום' וכאשר הגיעו תורו של ר' אריה, השים עצמו הרב קוק כאילו לא הבחין בו ולא ענה לו לברכתו. ר' אריה נפגע, ותהה מה קרה? הוא נשאר לאחר התפילה בבית הכנסת וניסה לברר מפי הרב קוק מדוע הוא מקפיד עליו. אמר לו הרב קוק: איני מבין מדוע אינך מסכים להצעת השידוך שלי. הרי מדובר פה במשפחה מצוינת. שמע זאת ר' אריה ובמוצאי שבת השידוך קם והיה. ומי היה החתן שהרב קוק כל כך רצה לשדך לבתו של ר' אריה? הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

ר' אריה לוין לא שכח אף פעם להכיר טובה לרב קוק על החתן המופלא וגאון הדור שהביא לביתו, אף שנים ארוכות לאחר אותו מעשה. כהוקרה לכך, הקפיד להתפלל תמיד בכל שנה ושנה בליל שביעי של פסח ובליל ראש השנה בבית הכנסת של הרב קוק, ולהביע לו בכך תודה".

יש מספרים שגם הגרי"ש היה מצטרף אל חותנו באותם מועדים, ומתפלל אף הוא אצל הרב קוק.

האירוסין והחופה

האירוסין של הגרי"ש היו אצל הראי"ה בביתו, ותמונה מאותו אירוע הייתה תלויה עד לפני מספר שנים בביתו של הגרי"ש, עד אשר כמה מבאי ביתו הסירו אותה.

את ה'תנאים' ערך הראי"ה והוא גם סידר את הקידושין (הכתובה נכתבה ע"י הראי"ה).

סיפר הרב אליעזר מלמד שליט"א: שמעתי מתלמיד חכם חשוב, מיוצאי "מרכז הרב", שפעם נכנס אצל הרב אלישיב בשאלה. ותוך דבריו השתבח הרב אלישיב בכך שהרב קוק ערך את חופתו.

לימים, כיבד הגרי"ש את הראי"ה בעריכת פדיון הבן של בנו הגדול, רבי שלמה אלישיב שליט"א.

סעודה שלישית אצל הראי"ה

סיפר הגאון ר' אברום שפירא זצ"ל, שכשהרב אלישיב אומר "הרב" הוא מתכוון לרב קוק.

כששאל אותו אחד התלמידים: היכן הרב אלישיב למד אצלו? ענה: הרב אלישיב היה מגיע באופן קבוע לשיעור שהיה בסעודה שלישית אצל הרב קוק, שם היה הרב דורש בפרשת השבוע ומענייני דיומא[6].

אגב: גם גיסיו של הגרי"ש - ר' חיים יעקב לוין[7], ר' רפאל לוין[8], וכן ר' אהרן יעקבוביץ[9], שנודעו לימים כגאוני ישראל, היו מגיעים בשבתות לסעודה שלישית אצל הראי"ה.

עם רצ"פ פראנק זצ"ל

הקנאים בירושלים, שביזו את גדולי הדור ובתוכם את מרן הראי"ה, לא בחלו באמצעים ולא נרתעו מאיש, ותקפו לא פעם את רבה

4 - לפי אחת הגירסאות, ביקש הראי"ה שיקראו לר' יוסף שלום שיבוא לביתו, וכשהגיע, המליץ לו הראי"ה לקבל את ההצעה, ואכן בסופו של דבר הסכים ר' יוסף שלום.
5 - בראיון לעתון 'מרכז הענינים', י"ג ניסן תשע"א
6 - מפי דניאל ו'.
7 - ראה זוהר עליון עמ' 65.
8 - שבת הראי"ה גליון 32.
9 - מפי בנו ר' שמעון יעקובוביץ הי"ו.

המשך בעמוד הבא...

של ירושלים באותה תקופה - הגאון ר' צבי פסח פראנק זצ"ל.

בתקופה בה הוצע לגרי"ש אלישיב זצ"ל לכהן כדיין בבית הדין בירושלים, בראשות הגרצ"פ, בא הגרי"ש להתייעץ עם ר' זליג ראובן על כך, ושאלו האם ליטול את התפקיד. ר' זליג ראובן, שהיה בידידות עם ר' צבי פסח, והיה בא לדבר עמו בלימוד מדי פעם, השיבו בצורה חד משמעית: "גם אם הקנאים יבזו אותך, הרי שהבזיונות שווים את מחיר תועלת השהייה במחיצתו של ר' צבי פסח".

הערצתו לרא"ה

מקורביו של הגרי"ש מוסרים, כי הערכתו כלפי הרא"ה, היא כאל גאון וצדיק נשגב מיחידי הדור. בעיניו, מרן הרא"ה היה 'קודש קודשים'. כשהגרי"ש סיפר בשבחו של הרא"ה, היה כולו אש להבה, ומדבר בהערצה גלויה. במיוחד על גבי שולחן השבת, נוהג היה מדי פעם הגרי"ש לספר על דמותו המופלאה של הרא"ה.

סיפר לנו אחד הרבנים, כי פעם אחת עלה שמו של הרא"ה בחדרו של הגרי"ש, ומייד נעמד הגרי"ש ממקומו לכבודו של הרא"ה.

ת"ח אחר סיפר לנו, כי שמע כמה פעמים דברים של הגרי"ש בשם 'הרב', בסתמא, וכוונתו הייתה למרן הרא"ה קוק.

"הוא הגדול מכולם"

את הסיפור הבא שמענו מפי הרב ישראל משה סלומון שליט"א (בנו וממשיך דרכו של הרב ברוך שמעון סלומון זצ"ל, רבה של פתח תקווה.) במעמד שירת הים בשביעי של פסח:

"מסורת חשובה היא המעמד הזה של אמירת שירת הים בליל שביעי של פסח במנגינות המקובלות מבית מרן הרב זצ"ל והרב חרל"פ זצ"ל. פעם נכנסתי עם אבא זצ"ל אצל מרן הרב אלישיב והיה זה בעידנא דחדוותא והם דיברו מענייינים שונים ולא כמו הכובד ראש הרגיל שהיה ביניהם כשהיו מדברים בדברי תורה. ואז שאל אבא את מרן הרב אלישיב על ההכרות שהייתה לו עם הרב קוק זצ"ל והוא אמר "הוא היה גאון וצדיק ראשו בשמים, די גרעסטע פון אלע" (תרגום: הוא הגדול מכולם).

והמשיך הרב ישראל: מי שמבין את משמעות הביטוי הזה יכול להבין עד כמה גדול הוא היה[10].

יחסו של הגרי"ש לרא"ה קוק ומחאותיו כנגד הפוגעים בכבודו

"תראו לו את אגרות הרא"ה"

הרב יצחק דדון שליט"א מספר[11] על שני בחורים חרדים שהיו מאוד נגד הספר 'דת הציונות' (ובו דברי בלע והשמצות נגד הרא"ה קוק ורבנים נוספים), והם יזמו פנייה לכמה רבנים מגדולי העולם החרדי: לרב חיים קנייבסקי שליט"א שהתנער מהספר, ולרב אלישיב ולעוד אחד מגדולי העולם החרדי, ודנו איך לעצור את הספר הזה. הרב דדון מחזיק ברשותו הקלטה של אותו מפגש נדיר שבו הם דנים איך לעצור את הספר. ההקלטה נמצאת בתרגום מאידיש אבל מתרגום ראשוני נשמע הרב אלישיב אומר: "הוא לא יודע מי זה הרב קוק? תראו לו את אגרות הרא"ה שיראה את מי הוא משמיץ ככה". הרב דדון מספר כי הרב אלישיב אמר 'אם אני אצא נגדו אז יקראו אותו יותר ואני אעשה לו פרסום' אבל הוסיף שצריך לעצור את הספר דרך ההפצה.

הרב דדון מסר כי נפגש אישית עם ההערכה העצומה של הרב אלישיב לרב קוק: "אני אישית הייתי אצל הרב אלישיב והראיתי לו את הספרים שלי עם דברים של הרב קוק והוא התעניין מאוד ושמח מאוד, בירך אותי מכל הלב, התעניין אם יש פה דברים חדשים ועודד אותי להמשיך ולהוציא עוד מכתביו.

מוסיף הרב דדון:

הרב יהושע רוזן סיפר לי שהחתן שלו היה עד ראיה שכשהזכירו את הרב קוק הרב אלישיב עמד וכששאלו אותו מדוע ענה: "כשמזכירים אצלנו בבית את הרב קוק אז עומדים". לרב אלישיב היו גם ספרים של הרב קוק בבית.

ומה עם הרבים שהיו עמו?

סיפר הגאון רבי שריה דבליצקי שליט"א:

פעם אחת באו לגרי"ש אלישיב כמה אנשים, ודיברו עמו בענין מרן הרא"ה קוק. תוך כדי הדברים, אמר אחד האנשים: הרי היו שחלקו על הרא"ה, והתנגדו לו. מייד ענה הגרי"ש אלישיב ואמר: "ומה עם הרבים שהיו עמו?! והוא גם סידר לי את הקידושין!".

ההשמטה בעיניים למשפט

מקרה נוסף בו הגן הגרי"ש אלישיב על כבודו של הרא"ה, היה בשנת תש"ס, כשיצא הספר החשוב 'עיניים למשפט' של הגאון הרב יצחק אריאלי זצ"ל (ובו ביאורים מהגמרא עד להלכה) בהוצאה מחודשת, תוך השמטת הדברים שכתב הרב המחבר (המופיעים במהדורה המקורית) על הרב קוק זצ"ל.

הגר"י אריאלי היה מתלמידיו המובהקים של מרן הרב קוק זצ"ל, ואף שימש כאחד מראשי ישיבת "מרכז הרב", ואעפ"כ מלאם ליבם של המדפיסים להשמיט את דבריו על אודות רבו המובהק.

10 - שבת הרא"ה גליון 72.
11 - מעיני הישועה גליון פרשת ראה, תש"ע.

המשך בעמוד הבא...

וכך כתב שם בהקדמתו הגר"י אריאלי:

"וכמה מהחידושים נאמרו לפני גדולי ישיבתנו הקדושה "מרכז הרב", היא הישיבה החופף עליה הוד רוחה של מחוללה, גאון ישראל וקדושו מרנא ורבנא רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, אשר גידלה וטיפחה בלימודים במסלולם הישר והאמיתי היא ההלכה, באהבת השי"ת, תורתנו הקדושה, עם הקודש וארץ הקודש. וברוב חסדי ה' הייתי מהזוכים לייסד ולהקים את הישיבה הקדושה בעבודה מאומצת, בהשקעת כוחות רוחניים וגופניים, ומאת מרן הרב זצ"ל הוטל עליי הנהלת הישיבה בתפקידיה השונים, והנני מנושאי הארון במשך כל זמן קיומה".

בעקבות השמטה מכוערת זו, הושמעה ביקורת חריפה על האחראי על מהדורה זו, והוא הלך לשאול את הגרי"ש אלישיב זצ"ל האם עשו המהדירים כשורה כשהשמיטו את דמותו של הרב קוק. כמובן, הרב אלישיב שלל את מעשיהם לחלוטין (קיימת עד היום הקלטה של הרב אלישיב בעניין זה).

כשהצטדקו לפניו עורכי הספר וטענו שישנם בני ישיבות חרדיים שימנעו מרכישת הספר בשל אזכורו של הרב קוק, ענה הרב אלישיב: וכי בגלל כמה אנשים שלא יודעים, נשמיט את הרב קוק?

בעקבות זאת הוחזרו הספרים לכריכיה, הגיליון הראשון הודפס מחדש, והכניסוהו במקום הגיליון המוטעה, וכך הספר נמכר היום[12].

ביטל דעתו מול הראי"ה

פעם אחת כתב הגרי"ש פסק הלכה בעניין מסוים, וכשסיים לכותבו, הראה לו אחד הנוכחים את דברי הראי"ה באותו עניין, ובהם פסק הלכה שונה. מייד קרע הגרי"ש את פסקו שלו, וביטל דעתו כלפי דעת מרן הראי"ה.

מחאתו נגד 'יתד נאמן'

העיתון 'יתד נאמן' פרסם סילופי דברים נוראיים על הראי"ה, בקשר לנאומו בפתיחת האוניברסיטה העברית בירושלים, ומיד לאחר הוצאת העיתון התברר שהדברים שנכתבו היו שקריים ומגמתיים. גדולי ישראל (ביניהם הגר"נ קרליץ שליט"א) ביקשו והתחננו ממערכת העיתון שתפרסם התנצלות, אך היא התחמקה. כשהגיעו עורכי העיתון לביתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הוא מחה בחריפות על השקרים הנ"ל, וצעק בכאב: מדוע לא בדקתם את הדברים לפני שפרסמתם אותם?

וכמובן שהורה להם לפרסם התנצלות מיידית, אך הם לא שמעו בקולו (ועיין בחוברת 'לכבודה של תורה' בעניין פרשה זו, ובעניין התעלמות עתונאים מדעת תורה)[13].

גאב"ד ירושלים

בפעם אחרת, כשכתבו כתבה בעיתון 'יתד נאמן' על איזה עניין, והוזכר בדרך אגב מרן הראי"ה, הם כתבו: "הראי"ה" ללא תואר נוסף. כשהגיע השמועה על כך לאוזני הגרי"ש, מחה בתוקף, וציווה על בעלי העתון לגנוז את כל העותקים שהודפסו, ולעשות עותק חדש של העיתון שבו יהיה כתוב: 'הראי"ה קוק, גאב"ד ירושלים'[14].

הרב מבריסק היה איש אמת!

סיפר הרב שמעון יוסף מלר הי"ו, מחבר הספרים על בית בריסק, כי לפני שנים רבות הגיעו לידיו מכתבים אותם שלח הגרי"ז מבריסק אל הראי"ה, ובהם תארי כבוד והערכה מרובים. כך למשל במכתב אחד הוא פונה אל הראי"ה: "הרב הגאון הגדול המפורסם, תפארת ישראל..." ובמכתב אחר מכנהו בתואר "פאר הדור".

ביקש הרב מלר לפרסם המכתבים בספר האגרות של הרב מבריסק, והנה באו אנשים ואמרו כי הרב מבריסק עשה כך רק מפני שנזקק לעזרתו של הרב קוק, ולא משום שבאמת העריץ אותו. נכנס הרב מלר אל הגרי"ש אלישיב ושאלו בדבר. שמע הגרי"ש את הטענות, והשיב כי הרב מבריסק היה איש אמת וכתב רק אמת, וממילא ברור שבאמת העריץ מאוד את הראי"ה. ואכן בסופו של דבר נדפסו מכתבים אלו בספר אגרותיו של הרב מבריסק.

הרב קוק היה גדול ממנו

פעם אחת, כשהזכיר הגרי"ש דבר מסוים שאמר הראי"ה, שאלו אחד הנוכחים: "הרי ת"ח פלוני, אחד מגדולי הדור (ונקב בשמו) אמר אחרת!" וחשב להקשות בכך על הרב קוק. ענה הגרי"ש בפשטות: "נו, הרב קוק היה יותר גדול ממנו"[15].

אשרי שזכיתי...

מספרים, שפעם אחת באו ואמרו לגרי"ש אלישיב שיש פשקווילים ברחובות שכתוב בהם 'אלישיב=קוק'. לשמע הדבר חייך הגרי"ש ואמר: "אשרי שזכיתי בסוף ימי להידמות לרב קוק...".

לא להשמיט שום דבר

אחד הסופרים החרדיים ביקש לכתוב ספר ביוגרפי על הצדיק ר' אריה לוין. וכבר כשהתחיל לאסוף את החומר על ר' אריה, גילה להפתעתו עד כמה ר' אריה היה דבוק במרן הראי"ה. הרבה מן הסיפורים שהונחו על שולחנו, היו קשורים בצורה כזו או אחרת לראי"ה. התלבט אותו סופר כיצד לנהוג. אם יפרסם הדברים כהוויתם, הציבור החרדי לא יקנה הספר, ומה תועלת בעבודתו. ולשנות את הסיפורים - לא מלאו ליבו. בצר לו החליט לגשת אל הגרי"ש אלישיב, חתנו של ר' אריה, ושאל אותו מה לעשות. שמע הגרי"ש את ספקו, והורה לו בצורה ברורה שלא להשמיט שום מילה מקשריו של ר' אריה עם הראי"ה. והוסיף הגרי"ש בזו הלשון: אתה רוצה לכתוב ספר על ר' אריה לוין, או שאתה רוצה לכתוב בשביל הציבור, איך שהציבור רוצה?...

12 - הסיפור מובא בקיצור גם בספר 'השקדן'.
13 - מפי גיסו.
14 - בשם מקורבו הרב יוסף אפרתי שליט"א.
15 - מפי בנו.

המשך בעמוד הבא...

"הוא היה אדם קדוש, ומתנגדיו לא הבינו אותו"

מספר הגר"י בוקסבוים זצ"ל, מנהל מכון ירושלים, תלמידו של הגרש"ז אויערבך זצ"ל:

"היה עורך אחד במכון שלנו שמצא קטע שהרב קוק הוציא והדפיס בקובץ תורני. לאחר שהכניס אותו לאוצר מפרשי התלמוד, עורך פלוני הוציא אותו. אחד מהעובדים התלונן על כך. קראתי לעורך ואמרתי לו: אני רוצה שאתה תלמד איתי את הקטע. אם יש לך קושיה ודבריו של הרב צריכים עיון אז בבקשה'. הוא ענה לי: "בכלל לא נכנסתי לעניינים. אני חושב שקטע מכתבי הרב קוק לא מתאים לאוצר מפרשי התלמוד". אמרתי לו: "מרגע זה אתה מפוטר". הוא לא קיבל את הדברים, והלכנו לדין תורה אצל הרב אלישיב. הרב אלישיב היה מזועזע. הוא אמר לאותו עורך: "אתה הכרת את הרב קוק? דע לך? הוא היה קדוש. הוא לא היה שייך לתקופה שלנו, ולא הבינו אותו טוב. בוודאי שר' יוסף רשאי לפטר אותך. אני הייתי עושה אותו דבר".

שהמחאה תבוא מהציבור!

לפני מספר שנים יצא לאור ספר בהלכות השמיטה, ובספר הופיעו דברי ביזוי על הראי"ה. ניגשו כמה אנשים אל הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל, וביקשו מהם לפרסם מחאה כנגד הספר בעניין הערצתו של הגרש"ז לראי"ה, מחאותיו כנגד המבזים, וברכתו למפרסמי גדולת הראי"ה, (עיין בקונטרס 'אור שלמה' הוצ' אור האורות). אמרו להם הגרש"ז והגרי"ש: "אם אנו נמחה זה לא יעזור, אנשים יגידו, טוב, הם הרי אוחזים מהרב קוק. צריך שהמחאה תבוא מהציבור, שהציבור יכאב על הביזוי, ויפרסם מחאה נמרצת על כך!".

"המחלות הנוראות הם בגלל ביזוי ת"ח!"

בזמנו התפרסמו דבריו הנוקבים של הגרי"ש אלישיב בענין גודל העונש על ביזוי ת"ח וכבוד התורה. "מה הפלא שבזמן האחרון מתפשטת המחלה שאין לה תרופה, שהרי זו מידה כנגד מידה" - אמר הגרי"ש, וכהוכחה לכך ציטט את מאמר חז"ל הידוע: "כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו" (שבת קיט:), וכן את הפסוק "ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו, עד לאין מרפא"[16].

דעת הגרי"ש על בעלי מחלוקת

את דעתו של הגרי"ש אלישיב בייחס לקנאים המרבים מחלוקות, נוכל ללמוד מדברים שמסר בשמו חתנו הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, ואלה הם דבריו:

"הגמרא בגיטין (לא:) מספרת על רב הונא ורב חסדא שישבו ולמדו, ולפתע עבר במקום גניבא, אדם המוזכר בש"ס כמה פעמים. אמר אחד האמוראים לחברו: הבה נקום מפניו משום שהוא בר אוריין, ואילו השני הגיב שאין צורך לקום משום שגניבא הוא 'פלגאי', איש מחלוקת, 'בעל מריבה' כהגדרתו של רש"י.

16 - דברים אלו מופיעים בספר 'קובץ תשובות ממרן הגרי"ש אלישיב'.

הגרי"ש אלישיב הדגיש באוזניי את חשיבותו של רב הונא, וכפי שהגמרא (גיטין נט:) אומרת שאפילו רבי אמי ורבי אסי, 'חשיבי דארעא דישראל' התכופפו לפניו, ולמרות גדולתו העצומה - הוסיף מורי חמי - הוא היה מוכן להתכופף לפני גניבא. הרי לנו מושג ברום ערכו של גניבא, ואלמלא היה בעל מריבה היה רב הונא מכבדו ביותר. הרב אלישיב הדגיש עוד שהסיבה שרב הונא לא קם, היתה רק מפני פלגנותו, ולא בשל זלזולו של גניבא במצוות, כי אם היה איש המוני שאינו חרד על קיום מצוות הרי נפסק בשו"ע שאסור לקום מפניו. פלגנות זו הביאה אותו לבסוף אל עמוד התלייה, כמובא בגמ' (גיטין סה:). מורי חמי הצביע בפניי על המאירי במקום האומר: "תלמיד חכם - כל שאינו מצויין במידותיו וטכיסיסיו, אין שאר חכמים חייבים לנהוג בו כבוד של תלמידי חכמים". "מצויין במידותיו וטכסיסיו" - גם כאשר לפעמים צריך לעשות מחלוקת, יש לנהוג בטכסיסים, כדי לא לגרום לחילול השם וחילול כבוד התורה, ומי שאינו נוהג כך לא צריך לכבדו"[17].

הגרי"ש: "שטן הפירוד מרקד בכל כוחו"

בשנת תש"ח הוציא הרב ד"ר טוביה גוטמן ז"ל ספר בשם 'המבנה הרוחני של עמנו היהודי' (הוצאת 'אביר יעקב' ירושלים תש"ח). בהקדמת הספר כותב המחבר:

"העבודה שלפנינו היא קול קורא למלחמה נגד פירוד הלבבות של כוחותינו ולטובת אחדות אחינו בני ישראל באידיאל היהודי שלנו. השתדלתי לסלול כביש להגשמת האידיאל הזה. יהי רצון מלפני הקב"ה שכל חוגי עמנו ישאפו להגיע למטרה הזאת ויתאחדו על ידי השאיפה הזאת לאגודה אחת.

רבון העולמים, מודה אני לפניך שנתת לי את הכוח ואת הזכות לכתוב את הספר הזה לכבודך ולכבוד עמנו הישראלי".

בפתח הספר מופיעה הסכמה של הגרי"ש אלישיב זצ"ל (יתכן וזו ה'הסכמה' הראשונה שנתן בחייו) והרי היא לפניכם:

"יוסף שלום עליאשאוו
רב "תפארת בחורים"
בעיה"ק ירושלים ת"ו
ב"ה, כ"ט מרחשוון, תש"ח, פעה"ק ירושלים ת"ו

ידידי הרב ד"ר טובי' גוטמן הי"ו, שהי' מידידי אאמו"ר זצ"ל, רחש לבו לחבר ספר ע"ד הרעיון הנשגב והחשוב של התאחדות ההדדית של עם ד', להשיב לב אבות ולב בנים למקור ישראל.

אם כי לא עיינתי במאמריו, אבל כפי שתיאר לי את עבודתו, היא חשובה מאוד בפרט לעת כזאת אשר שטן הפירוד מרקד בכל כוחו.

ראוי מאוד לאוהבי עמנו להפיץ את ספרו לחזק עי"ז את רעיון האיחוד והשלום, ולהשיב לעם ד' את כבודו ותפארתו אשר הי' לו מימי קדם.

ודי"ת שהשלום שלו יפרוש סוכת שלומו על עמו ישראל.

כעתירת
יוסף שלום עליאשאוו".

תודה לארגון "אור האורות" (reiyyaa@gmail.com) על כל החומר הנ"ל

17 - 'עלינו לשבח' בראשית עמ' תמ.

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: יש לי חבר באוסטרליה שחולה כבר זמן רב. מדי פעם אני מתקשר אליו לדרוש בשלומו ולבדוק אם אני יכול לעזור בדרך כל שהוא. האם על ידי כך אני מקיים את מצוות 'ביקור חולים'?

תשובה: מבואר בדברי רבותינו הראשונים[א] שבמצוות ביקור חולים יש שני עניינים: א) שישפר את הרגשתו של החולה על ידי כך שיסדר את חדרו, ישוחח עמו, וכיוצא בזה. ב) שמתוך שיראה את מצבו של החולה יתעורר להתפלל עליו ולבקש עליו רחמים, ונפסק ברמ"א[ב]: 'כל שביקר את החולה ולא ביקש עליו רחמים לא קיים המצווה'.

בשו"ת אגרות משה[ג] דן בשאלה האם מקיימים מצוות ביקור חולים על ידי שיחת טלפון ומסיק שאכן מקיים בזה מצוות ביקור חולים אבל כל זמן שיש לו אפשרות ללכת לבקר את החולה פיזית לא יצא ידי חובתו במצווה זו, ורק אם אינו יכול ללכת פיזית אז אינו נפטר לגמרי מהמצווה אלא צריך לבקרו לכל הפחות על ידי הטלפון.

בתשובתו שם הוא דן האם העניינים הנ"ל מתקיימים על ידי שיחת טלפון, ומסיק שרק חלק מהם (כגון לשפר את הרגשתו) מתקיימים עיין שם בדבריו.

בספר 'מנחת אשר' לספר בראשית[ד] מסיק הגר"א וייס שליט"א שאע"פ שחלק מהעניינים אכן מתקיימים ע"י שיחת טלפון מ"מ אין זו צורת המצווה שתקנו חז"ל ולכן על אף שיש בשיחת טלפון לחולה משום מצוות 'גמילות חסדים' מכל מקום אין לה עניין למצוות ביקור חולים.

נראה שגם בזמנינו שאפשר לעשות שיחת טלפון + וידאו, אין בכך יתרון למה שדנו הפוסקים הנ"ל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

וא"כ לסיכום: ודאי שאתה מקיים מצווה בכך שאתה מתקשר לחברך החולה אשר באוסטרליה, אלא שנחלקו הפוסקים האם יש בזה ממצוות ביקור חולים או לא.

א - עיין טור יו"ד סימן של"ה.
ב - יו"ד סימן של"ה סעיף ד'.
ג - יו"ד ח"א סימן רכ"ג.
ד - פרשת 'וירא'

שביבים
/ שאול שיף

ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם

תפילה זכה של רועה בהמות: מעשה באדם אחד שהיה רועה בהמות ולא היה יודע להתפלל, וכל יום היה אומר: ריבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאילו היו לך בהמות ונתת לי לשמרם, לכל הייתי שומר שכר ולך הייתי שומר חינם.

לימים פגש תלמיד חכם אחד את הרועה שכך היה מתפלל, אמר לו: שוטה, אל תתפלל כך. שאל הרועה היאך אתפלל? מיד לימד אותו התלמיד חכם סדר ברכות ותפילת שמע, כדי שלא יאמר עוד מה שהיה רגיל לומר.

לאחר שהלך התלמיד חכם, שכח הרועה כל מה שלימדו ולא התפלל. ראה אותו תלמיד חכם בחלום הלילה שהיו אומרים לו: אם לא תאמר לו שיאמר מה שהיה רגיל לומר, תמצאך רעה, כי גזלת לו חלקו מן העולם הבא. הלך התלמיד חכם ושאל לרועה: מה הנך מתפלל? השיב לו: שכחתי מה שלימדתני ומה שהייתי רגיל לומר פסקתי לאומרו בפקודתך. אמר לו התלמיד חכם: אמור מה שהיית רגיל לומר.

(ספר חסידים)

ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה

חיבה יתירה נודעת לגר לתת לו פי שניים, לחם ושמלה, ולא כן בשאר העולם. דכתיב בתהלים קלו, כה: נתן לחם לכל בשר, ואילו שמלה לא כתיב. דוק ותמצא, שלא נזכר בכל התנ"ך יעוד כזה לשום נברא.

(הרב יעקב חדאד)

"מה לך וישיבה של מעלה?"

מספר המקובל רבי יוסף שני שליט"א:

"מכיר אני אישה צעירה בעלת תשובה מלב ונפש. מזה כחמש שנים שהיא ובעלה עוסקים בזיכוי הרבים על ידי הדפסת אלפי סוגי דפי חלוקה לרבים (פליירים) בנושאי צניעות, שמירת הברית, חומרת הדבור בבית הכנסת וכדו'.

לאישה זו היה לפני כשמונה שנים חבר חילוני כמותה, שבעת עבודתו באיזה בנין, עלה לראש הגג ונפל ומת והיא הייתה בתעלומה אם הייתה זו תאונה או שהתאבד.

לפני כחודש פרסמה אישה זו כמה אלפי דפי חלוקה בנושא הצניעות ובחומר האיסור של הליכה בפאות המודרניות שגורמות להכשלת הרבים, ומשום מה כתבה בתחתית הדף שהוא לע"נ כמה נפטרים שציינה שמותם וביניהם הזכירה את שם הבחור הנ"ל.

בשבוע שעבר הוא הופיע בחלומה שמח ומחייך ואמר לה אינך יודעת כמה רעש בשמים עושים הפליירים שלך. באתי להודות לך, כי בזכותם אני יושב בישיבה של מעלה ולומד תורה, היא שכחה לגמרי מהדף שהוציאה לאור בצירוף שמו ושאלה אותו הרי אתה חילוני ומה לך ולישיבה של מעלה, והוא חזר ואמר לה: לכן באתי להודות לך על הפליירים שעשו רעש בשמים וגרמו לי להיכנס לישיבה של מעלה. אז היא שאלה אותו מה קרה שנפל מהגג וענה לה: "אני לא אדבר אבל שותפי לעבודה יענה לך". ואז ראתה את שותפו מאז (שעודנו חי) עומד מולה ואומר: אני שלחתי אותו לגג למתוח ברזל שהחזקתי מלמטה והוא איבד את שווי המשקל ונפל. ושוב הרבה להודות לה עד שנעלם. ומכאן יבין האדם גודל חשיבות זיכוי הרבים ושכרו לעוה"ב."

השאלות של עימאד אלדין אדיב

"האם יכולים מנהיגי האומה להתנזר בחודש הצום - רמדאן - ולא רק מאוכל ושתייה, אלא גם מהשקר? האם אפשר להגיד, לפחות במהלך חודש זה, רק את האמת בענייני הגורליים?", שואל עימאד אלדין אדיב ("אלשרק אלאווסט" 21.7.12). הוא ממשיך: "האם אפשר להודות בכך שהשחיתות אצלנו פושה בכל מגזר, יש מחנק ועומס בתנועה, בזבוז במי השתייה, ניהול כושל בבתי החולים הממשלתיים, מחדל בתוכניות הלימוד, שקר בתקשורת ורדידות בהשכלה ובתרבות?

"האם מנהיגי האומה הערבית מסוגלים להודות במחדליהם בניהול ענייני הציבור, שמגיע לממדים של בוגדנות?

"האם בשאר אסד מסוגל להודות בפשעי משטרו ובאחריותו ואחריות בני משפחתו כלפי העם הסורי?

"האם מנהיגי איראן מסוגלים להודות שחתירתם להשגת נשק גרעיני אינה לצורך הגנה על המולדת, אלא למטרת השתלטות על מדינות האזור, ולמען יצוא אמונתה הדתית?

"האם מסוגלת הליגה הערבית להודות בכשלונותיה בטיפול בכל ההתרחשויות השליליות בעולם הערבי?

"האם מסוגלים ערוצי הטלוויזיה במדינות ערב להודות שהם מוכרים אשליות ושקרים?

"האם מוכנים חלק ממנהיגי ערב לחשוף בפנינו את פקדונותיהם בבנקים זרים ואת מקורות הונם?

"בפשטות, האם אנו מסוגלים לחיות את 30 ימי הצום בלי שקרים ובלי רמאויות?

"חוכמת הצום היא להתנזר מכל הרוע, השחיתות והשקר, ולא רק מאוכל ושתייה".

(דורכים במקום)

בראי עצמם

"המדע והריבונות - הציפיות והאפשרויות של הערבים" הוא שם ספרו של החוקר הלבנוני אנטואן זחלן (המרכז למחקרי האחדות הערבית - ביירות). המחבר מנסה לתת תשובות למחדליהם של הערבים במדע, בטכנולוגיה ובכלכלה.

מדוע יש בעולם הערבי כ-50 מיליון בני אדם החיים מתחת לקו העוני, למרות עושרם של הערבים ואוצרות הטבע וכוח האדם שיש להם, שואל זחלן. הוא נותן לכך דוגמה מוחשית: מצרים ובלגיה ייבאו קרונות רכבת. עם חלוף השנים, בלגיה מייצרת קרונות רכבת ומייצאת אותם, ואילו מצרים ממשיכה לייבא אותם. ודוגמה נוספת שמביא המחבר היא של סין המקציבה 155 מיליארד דולר למחקר מדעי - פי-35 ממה שמקציבות כל מדינות ערב לאותה מטרה.

המחבר מזכיר לנו שיש במדינות ערב 30 מיליון מובטלים בעוד שבאותן מדינות מועסקים 30 מיליון עובדים זרים.

זחלן מונה אחת לאחת את נקודות התורפה וגורמי הפיגור בעולם הערבי:

"אי-היציבות והעדר ביטחון-הפנים; התלות באחרים לאספקת מצרכי היסוד במקום לייצר אותם; ניצול מוטעה של האוצרות והמשאבים; המלחמות בין מדינות ערב לישראל; הזנחת בניין כלכלה משלימה בין מדינות ערב, ואת הזנחת הטיפוח של תשתיות טכנולוגיות".

(מתוך מראה)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il